

Το πορτραίτο μιας αλλαγής

Ο κακός, ο καλός και ο νικητής χρόνος

► Ο Ντόριαν Γκρέι τιμωρείται επειδή μεταμελείται, αποφασίζοντας να γίνει «καλός». Έτσι, αντί να γίνει κυρίαρχος της ζωής, γίνεται αιχμάλωτός της και γι' αυτό αφανίζεται.

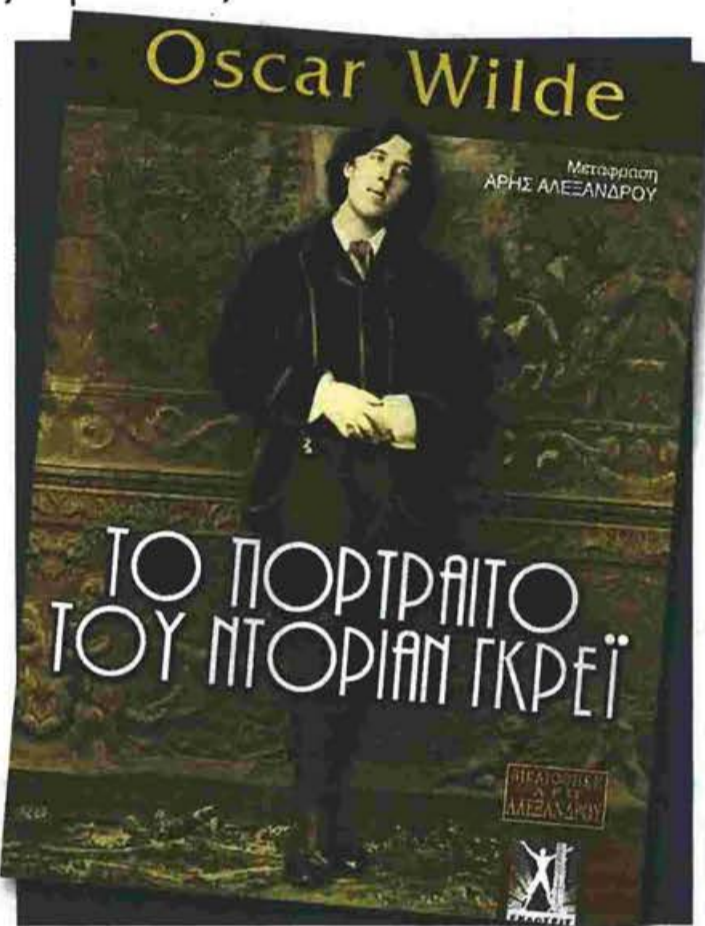
ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΒΑΪΛΑΚΗ

Η ζωή του ήταν ένα έργο τέχνης, μοναδικό και ανεπανάληπτο, στο οποίο, ωστόσο, συνυπήρχαν -μοιραία και αντιθετικά- το φως και το σκοτάδι, η εντυπωσιακή ευφυΐα και η συναισθηματική εκλέπτυνση, η εξαιρετική αποδοχή και -αλίμονο- η ελεύθερη πτώση. Όσο για το έργο του, συνοψίζει ιδανικά τις ιδιαιτερότητες της ζωής του -τη σπάνια νοημοσύνη του, τα ανυπέρβλητα πάθη του, την ασυνήθιστη ικανότητα που διέθετε να αποκτά εν τέλει ό,τι ήθελε: Φήμη, δόξα, χρήμα, έρωτα.

Αυτή ήταν -όπως αποδείχθηκε- και η τραγωδία του. Ο Ιρλανδός μυθιστοριογράφος, ποιητής, κριτικός και θεατρικός συγγραφέας Οσκαρ Ουάιλντ (1854-1900) θα μπορούσε -με δυο λόγια- να χαρακτηριστεί ως ο «πρίγκιπας του παραδόξου». Και αυτό όχι μόνο γιατί διέθετε μία εγγενή ροπή προς τις κάθε λογής παραδοξολογίες, αλλά και για την αυτάρεσκη -θα έλεγε κανείς- εμμονή του να προβάλλει την ευφυΐα του μέσα από ευφάνταστες και ευρηματικές αντιστροφές του συστήματος αξιών της εποχής του. Από τους κύριους εκπροσώπους του ρεύματος του αισθητισμού, ο Ουάιλντ υιοθέτησε το δόγμα της «τέχνης για την τέχνη», αρνούμενος την όποια αναγκαιότητα της ηθικής διάστασης στις καλλιτεχνικές δημιουργίες. Σε γενικές γραμμές, οι καλλιτέχνες και οι συγγραφείς του αισθητισμού πίστευαν ότι η

**Απαλλαγμένος από τη φθορά
του χρόνου -η οποία συσσωρεύεται στο πορτραίτο
του και όχι στο πρόσωπο του- ο Ντόριαν
Γκρέι μετατρέπεται σταδιακά σε ένα
ανθρώπινο τέρας,
που βυθίζεται χωρίς αναστολές στις εφήμερες
ηδονές. Ικανός να καταστρέφει ακόμα
και οσους τον αγαπούσαν**

τέχνη δεν έχει κάποιον διδακτικό σκοπό, αλλά χρειάζεται απλώς να είναι όμορφη. Ο αισθητισμός, ακολούθως, αποθέωσε τη λατρεία της ομορφιάς ως τη βασικότερη παράμετρο στην τέχνη. Μάλιστα, οι υποστηρικτές του πίστευαν ότι η μόνη δικαίωση της εφήμερης ανθρώπινης υπόστασης είναι η μετατροπή της ίδιας της ζωής σε έργο τέχνης. Ήταν, λοιπόν, θέμα χρόνου για τον ευφυή Ιρλανδό να αποκτήσει σημαντική φήμη ως ο πλέον προβεβλημένος εκπρόσωπος του αισθητισμού και τελικά να εξιδανικευτεί. Το 1881 δημοσιεύει την πρώτη του ποιητι-

κή συλλογή, η οποία έλαβε θετικές κριτικές, ενώ τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους ταξιδεύει στη Νέα Υόρκη για μία σειρά διαλέξεων για το αισθητικό κίνημα στη Βρετανία: «Δεν έχω τίποτα να δηλώσω εκτός από τη μεγαλοφυΐα μου», θα πει στους εμβρόντητους τελωνειακούς.

Τα επόμενα χρόνια αποδεικνύονται άκρως παραγωγικά σε ό,τι αφορά το λογοτεχνικό του έργο και η φήμη του απογειώνεται. Μέσα από τους αναπάντεχους αφορισμούς του, τους λεκτικούς διαξιφισμούς και τις φραστικές εκπλήξεις, τους σπινθηρισμούς του πνεύματός του με τις ακροβατικές διατυπώσεις και τις απρόσμενες εικόνες, ο Ουάιλντ κατασκευάζει αραβουργήματα λόγου -μια λογοτεχνία λαμπερή και ζωηρόχρωμη μέσα από μία προσποιητή απλότητα. Ωσπου, το 1890, κυκλοφορεί το μοναδικό μυθιστόρημά του: «Το Πορτραίτο του Ντόριαν Γκρέι» (εκδ. Γκοβόστη, μετάφραση Αρη Αλεξάνδρου).

Πρόκειται για την άνοδο και την πτώση ενός νεαρού αριστοκράτη δανδή που χάρη σε μια μαγική ευχή καταφέρνει να διατηρήσει τη νεότητά του, με τα γηρατειά και τις ρυτίδες να αποτυπώνονται σε μια προσωπογραφία του -φιλοτεχνημένη από ένα φίλο του. Απαλλαγμένος από τη φθορά του χρόνου -η οποία συσσωρεύεται στο πορτραίτο του και όχι στο πρόσωπό του- ο Ντόριαν Γκρέι μετατρέπεται σταδιακά σε ένα ανθρώπινο τέρας, που βυθίζεται χωρίς αναστολές στις εφήμερες ηδονές ικανός να καταστρέφει ακόμα και όσους τον αγαπούσαν. Ως τη στιγμή που βρίσκεται αντιμέτωπος με

τις τύψεις του και αποφασίζοντας να αλλάξει ζωή και «να γίνει καλός» οκίζει με ένα μαχαίρι το πορτρέτο του και πέφτει νεκρός. Νεκρός, ενώ το πορτρέτο του δείχνει πάλι νέο και δροσερό, στα είκοσι του χρόνια. Το αριστούργημά του Ουάιλντ μας προσφέρει, εκ πρώτης όψευς, ένα μονοσήμαντο ηθικό δίδαγμα -ότι η κακία και το έγκλημα μας κάνουν άξεστους και άσχημους και μας οδηγούν στο θάνατο. Στην πραγματικότητα, όμως, ο ιδιοφυής συγγραφέας εννοεί το ακριβώς αντίθετο: Ο Ντόριαν Γκρέι τιμωρείται επειδή μεταμελείται, αποφασίζοντας να γίνει «καλός». Έτσι, αντί να γίνει κυρίαρχος της ζωής, γίνεται αιχμάλωτός της και γι' αυτό αφανίζεται.

Η αποκάλυψη του τέλους του μυθιστορήματος δεν το «αδυνατίζει» στο ελάχιστο, αφού η διαχρονική του ισχύς βρίσκεται αλλού: Στην αξία της εκάστοτε παραδοξολογίας η οποία χρησιμοποιείται συνειδητά -και απαράμιλλα- σε αυτό έργο, πάντα μέσα από μία αρνητική, διαλυτική και σταθερά εντυπωσιακή επιγραμματικότητα, όπως όταν αποφαινεται ότι «υπάρχει πάντα κάτι το γελοίο στα συναισθήματα των ανθρώπων που πάψαμε να αγαπούμε».

Είναι το περίφημο βιβλίο που χρησιμοποιήθηκε εναντίον του κατά τη διάρκεια της μεταγενέστερης δίκης του, το 1895, στην οποία καταδικάστηκε για ομοφυλοφιλία -σε καταναγκαστικά έργα δύο ετών. Αλλά και ένα εξαιρετικό, ιστορικής σημασίας εγχείρημα, που αναδεικνύει θεαματικά τη μεγαλύτερη εμμονή του: Να αποτυπώσει ανάγλυφα και πειστικά εκείνη τη μεταμόρφωση που επιφέρει η τέχνη στην πραγματικότητα, υποστηρίζοντας για ακόμη μία φορά την άποψη που κάποτε ο ίδιος διατύπωσε αριστοτεχνικά: Οτι -δηλαδή- «η ζωή μιμείται την τέχνη»...